
3 1761 07336329 3

Sandy Elaschuk,
Calder Station
strashnyi Sask.

СТРАШНИЙ ВОРОГ.

КНИЖКА ПРО ГОРІЛКУ.

Написала М. Загірня.

У Київі, 1911.

Видання третє, виправлене.

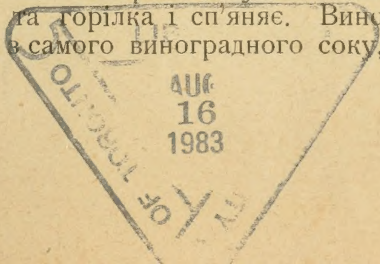
Друкарня І-ої Київської Друкарської Спілки Трьохсвят 5.

I. Як люде навчилися робити горілку.

Небагато мабуть у нас є таких людей, що не куштували горілки, або хоч вина чи пива. Бо вже так воно ведеться, що де люде зберуться, там і горілка вродиться. У гостині, на хрестинах, на весіллі, на похороні,— скрізь п'ють горілку. Перед великим святом кожен господарь дбає про те, щоб було чим гостей пригостити і щоб самому було чим свято відбути і купує горілки. І ото відбувають свято горілкою, і п'ють її не самі дорослі люде, а дають і дітям. Кажуть, що без горілки ніяк не можна бути, що здавна вже так заведено, і що як покличеш людей, та не поставиш горілки, то люде й не сидітимуть, а розійдуться і осудять скупого негостинного господаря.

Що ж то воно таке горілка? Звідки вона взялася, за що її люде так люблять і яка з неї користь душі та тілові тих людей, що її п'ють?

Уже з давніх давен люде навчилися робити з винограду вино. З винограду видавлювано сік і давано йому вигратися. У виноградному сокові є сахарь, і ото як сік грає, то з того сахарю виробляється так званий *алкоголь*, у нас його спиртом звуть. Отим алкоголем вино та горілка і сп'яняє. Вино можно робити не з самого виноградного соку,

а й з усяких ягід і з яблушного та з грушевого квасу. Тільки в такий сік, не виноградний, підсипають сахарю; сік грає, з сахарю виробляється алкоголь і тоді з соку стає вино. У вині алкоголю небагато і він перемішаний з виноградним, чи з яким иншим соком, тим вино не так сп'яняє, як горілка і його більше за горілку можно випити. Спершу люде не вміли здобувати з вина алкоголь, а потім, років за тисячу до нашого часу, в кінці десятого сторіччя після Христового Різдва, ораби якось приразуміли гнати вино на лембик і добули з його алкоголь, то б то спирт. Правда, він тоді не був такий міцний, як той, що тепер здобувають, бо тоді ще не вміли добре переганяти, і в йому зоставалося трохи води, але все ж він був дуже пекучий, і люде зараз помітили, що він дуже шкодить здоров'ю, тим його й не пито. Згодом лікарі стали вживати алкоголь на ліки і його продавано в аптеках. І з його була людям користь.

Років через п'ятсот надумалися мішати алкоголь із водою, то б то навчилися робити горілку. Горілка не така пекуча, як нерозведений алкоголь, спирт, і її вже можно було пити. Та спершу все ж продавано ґорілку тільки по аптеках, на ліки, а далі, років через сто, почали її продавати всюди, почали її люде вживати вже не з лікарського наказу, а пили так, як і тепер п'ють. І як почали її пити, то стало здоров'я в людей поганішати, стало більше народу вмірати з хвороб, а то й наглою смертю багато вмірало, напившися горілки. І ще стали люде убогшати, бо п'яний чоловік не може про господарство добре дбати, і заможні господарі через горілку перево-

дилися на харпаків. Толі накинуто на горілку акциз, щоб вона подорожчала, щоб її менше пито. Та те не помогло. Люде вже покуштували горілки і платили за неї дорого, аби тільки пити, а яка з неї шкода здоров'ю, ще не дуже знали. І пішла горілка гуляти по світу, так що, кажу ж, тепер небагато є таких людей, що не знають, який у їй смак.

II. Нащо люде п'ють горілку і чи правду вони про неї кажуть?

Нащо ж люде п'ють горілку? А, кажуть, на те, що від горілки стає веселіше, забувається горе, людина стає балакучіша. Ще п'ють на те, щоб більше сили було, щоб краще робилося. Подивимося, чи справді воно від горілки так буває, і коли буває, то через віщо.

У голові в людини і в спині, у хребті —єсть мозок. Од мозку йдуть усюди по тілу тоненькі, теж мозкові, ниточки, вони звуться—нерви. Усіма тими нервами порядкує мозок. Не всі нерви однакову роботу в людському тілі роблять: одними нервами людина чує біль, а другі нерви заставляють робити всякі рухи, ворушитися. Єсть хвороба, що зветься *параліч*. Вона робиться з того, що нерви з хвороби *паралізуютьcя*, то б то стають як мертві, нічого не почувають. Як що паралізовані ті нерви, що почувають біль, то людина в тій частині тіла, де нерви паралізовані, не почуває болю; а як що паралізовані і ті нерви, що заставляють робити рухи, то людина не може і ворушити паралізованою частиною тіла. І тоді кажуть, що людині відібрало

руки, чи ноги, чи язик. І єсть такі ліки, що як їх випити, а деяких тільки понюхати, то мозок, а за їм і нерви на деякий час паралізуються, немов заснуть, і людина тоді не так почуває біль, а від деяких і зовсім не почуває. От як треба зробити хворому операцію, то б то різати живе тіло, то дають йому нюхати ліки—хлороформ звуться. Хлороформ присипляє мозок і нерви і хворому не болить, як одрізують руку, чи ногу. Такі ліки, що паралізують, присипляють мозок і нерви, звуться *наркотичними*. Всі вони вельми отрутні і лікарі дають їх тільки у великій потребі, бо вони шкодять тілові. Алкоголь теж присипляє мозок і нерви, тільки не так дуже, як, наприклад, хлороформ. Але і наркотичні ліки, і алкоголь не відразу паралізують нерви. Спершу як їх випити чи понюхати, то серце починає дужче биться, а значить і швидче розгонить кров по тілу і її більше наливається до мозку. Людина стає з того жвавіша, веселіша; але це буває не довго, і трохи згодом нерви починають паралізуватися. Ото ж як вип'є чоловік горілки, то б то розведеного алкоголю, то він, справді, відразу веселіший стане, бо алкоголь збурить кров; але скоро нерви починають паралізуватися, присипляється мозок, а значить і розум, і тоді вже чоловік не дуже розбірає, що казати, а з чим і примовчати треба, і стає дуже говіркий та веселий; вип'є ще трохи і вже починає плести таке, чого й зовсім не годиться говорити і чого запевне ніколи не сказав би тверезий, посоромився б.

Оце така горілчана веселість; а повстає вона з того, що горілка трохи паралізує мо-

зок, присипляє розум, і чоловік уже не розбірає до пуття, чи гарно, чи погано він робить.

Са́ме через те й про горе, про журбу п'яні забувають у той час, як горілка приспить їм мозок. Та чи добре це? Краще по тверезу обміркувати, як лихові запобігти, як його збутися, а за горілкою воно тільки на який час засне, поки чоловік п'яний, а там ізнов прокинеться. Ніколи ще ніхто не збував лиха горілкою, а тільки здобував іще гіршого.

Ото ж вип'є чоловік горілки чарку й другу і наче стане веселіший на язик; ще вип'є, то вже дужче його розбірає, вже він і сорома позбудеться; а тоді дійдеться до сварки, до бійки. Правда, єсть такі, що, впившися, не б'ються, а лізуть цілуватися, а то ще плачуть, сами не знають чого, або сміються. А горілка своє робить: світ п'яному обертом піде, де одно, там двоє вбачається, руки, ноги—мов не свої. Здалека можно пізнати п'яного, як він, ідучи вулицею, спотикається та на всі боки точиться. Ще ж добре, як, доплентавшися додому, звалиться де небудь та засне; а як не засне, то заведе бійку, сем'ю порозганяє, бо він тоді не розуміє, що робить, горілка розум одібрала. А то буває й так, що не дійде додому, а десь на вулиці звалиться й засне, часом так що й навіки. Полічено, що п'ята частина з тих людей, що так дуже напиваються, вмірають п'яні наглою смертю.

Як уже п'яний проспиться та встане, то дуже погано йому на похмілля, і він знов береться до чарки, щоб направитися. Але похмілля, то хвороба від алкоголю, і чарка ні-

чого не направить, а знов таки трохи паралізує тіло, і вже тоді не так тую хворобу чуть. От же бачите, що шукаючи в горілці веселощів, чоловік здобувається хвороби—похмілля.

Чи додає горілка сили?

Це правда, що втомлена людина відразу жвавіше береться до праці, випивши горілки, але це не через те, що горілка додає сили, а тим, що вона заставляє серце дужче битися, збурює кров, і чоловік справді наче подужчає. Ще ж алкоголь трохи паралізує нерви і чоловік на той час не так чує, що втомився. А це негарно, бо хто почуває, що втомився, тому відпочити треба, а приглушивши горілкою втому, людина робить над силу і втрачає здоров'я. Ті гроші, що косарі, молотники та инші робочі люде, працюючи, витрачають на горілку, щоб випити перед їжею, краще витрачати на кращу тревнішу їжу. З тревнішої їжі сили прибуває, і людина, працюючи, не так утомляється.

Тепер довідалися, що горілка не тільки не додає сили, а, навпаки, відбірає. Довідалися ось як. Колись англійці воювалися в Африці з народом ашантіями і в Азії з народом индусами. І там, і там дуже душно, так душно, що в нас ніколи так не буває. Англійські салдати не звикли до такої спеки і їм дуже важко було йти походом; їм давано перед їжею по чарці горілки, але не всім, бо чимало було таких, що зовсім не пили ні горілки, ні вина, ні пива. І от помічено, що ті непитущі салдати, ідучи походом нарівні з питущими і в спеку, і в дощ, менче втомлялися і нездужали, ніж питущі. А питущі пили тільки по одній чарці, бо їм більше не давано, і більше їм

ніде було добути горілки. От же її та чарка горілки перед їжею відбірала людям силу, а кому, то й здоров'я.

Так саме було англійцям, як вони воювалися в Канаді, в Північній Америці. Там уже не душно а дуже холодніше було англійцям, ніж дома, і все ж ті салдати, що не пили зовсім горілки, не грілися нею здоровіші й бадьоріші були за тих, що пили. Тоді навмисне вже стали робити спроби в американському війську. Деякий час салдатам давано горілку перед їжею, потім не давано, а тоді знов давано. І завсігди салдати бадьоріші були тоді, як не пили горілки. Такі спроби роблено і по теплих краях, і по душних, і по холодних, і завсігди виходило, що без горілки люде краще витерплювали і працю, і спеку, і холод, і були здоровіші й бадьоріші.

Таким робом виходить, що дуже помиляються ті, які п'ють горілку на те, щоб прибувало сили та щоб краще робилося, бо вона сили не додає, а тільки випивши алкоголю, людина не так почуває втому; за те потім утомляється ще дужче.

Ще п'ють узімку в дорозі, щоб погрітися, бо кажуть, що горілка гріє, що не випивши на дорогу, можно під великий холод замерзнути. Глянемо, яка й цьому правда.

Року 1894 чоловік із норвезької землі, на прізвище Нансен, із дванадцятьма товарищами поплив кораблем у крижане море. Треба йому було там робити наукові досліди. А на тому морі так холодно, що і влітку крига плаває, а далі на північ зовсім не ростає. У нас ніколи не буває такого холоду, як там. Норвеги вибули в тім краю три роки на кораблі, що

вмерз у кригу. З тих трьох років сам Нансен ще з одним товаришем вибули півтора роки не на кораблі, а йшли пішки кригою і ночували на дворі, напинаючи шатро і влазючи на ніч у теплий хутряний мішок. За всі три роки ніхто з цих тринадцятьох людей не випив ні краплі горілки, щоб погрітися, бо вони її її не брали з собою. І одначе ніхто не замерз і не занедужав з холоду, і всі вернулися додому живі й здорові.

Ще люде виїздять у крижане море на кільки місяців бити китів, і серед тих людей багато є таких, що не беруть із собою горілки, хоча доводиться їм працювати важко і в холоді. Вони знають, що сили й здоров'я дасть їм не горілка, а добра тревна їжа, і через те набірають із собою багато їжі, а горілки не беруть, бо знають що добра з неї не буде, а здоров'ю вона пошкодить.

Чому ж у нас деякі люде думають, що горілка гріє? А ось чому. Як вип'є чоловік горілки, то почина йому обличчя горіти, і по всьому тілу шкура тепліша стає. От і думає чоловік, що горілка його нагріла. Аж воно зовсім навпаки, Горілка тільки заставила серце дужче битися і збурила кров. Тим обличчя і вся шкура наче горить. Але через те, що після горілки близько попід шкурою протікає більше крови, нею виходить із тіла геть більше тепла, і тіло через це не нагрівається дужче, а прохолоняє. А не помічає цього чоловік тим, що горілка паралізує мозок і нерви, і через те не так чуть холод. Ото ж і виходить, що горілка ні трохи не гріє, а, навпаки, тіло через неї швидче прохолоняє, і випивши горілки швидче замерзнеш або одморозиш руку

чи ногу, ніж не пивши. І багатьом довелося замерзнути через те, що вони хоч і не були п'яні, але грілися горілкою. А в дуже п'яного нерви так паралізуються, що він зовсім не чує ні холоду, ні болю.

От і виходить, що ні веселіше, ні здоровіше, ні тепліше з горілки не стане.

III. Яку шкоду робить горілка нашому тілові?

Чого ж це таке робиться чоловікові, що як горілки чи вина, чи пива вип'е, то стає п'яний, то б то такий, що не хазяїн він тоді ні своєму розумові, ні тілові?

Того, що він тоді отруєний, бо в горілці, у вині, в пиві є алкоголь, а алкоголь— отрута.

Щоб жити на світі, людина мусить годувати своє тіло, то б то мусить їсти й пити. Їжа й вода йде в шлунок; шлунок випускає з себе на їжу сік (він так і зветься шлунковий сік), а з печінки в їжу йде жовч. Сік шлунковий та жовч перемішуються з їжею, і вона тоді стає така, що тіло може забірати собі з неї, що йому треба, і тоді їжа йде з шлунку в кишки. Крізь стінки в кишках жили тягнуть з їжі в кров те, що потрібне тілові і кров, біжучи жилами по тілу, годує його.

Це так буває, як людина ззість чи вип'є щось тілові годяще. Але єсть такі речі, що тіло з їх не тільки ніякої поживи не має, а навпаки, потрапивши в тіло, вони його роблять хворим і навіть завдають тілові смерть. Такі речі звуться *отрутою*. Деякі отрути, як от *миш'як*, *сулема*, *синій камінь дурман*, *чеме-*

риця і багато инших убивають тіло швидко, а деякі потроху. І алкоголь, се б то спирт горілчаний нерозведений, велика отрута, він убиває тіло дуже швидко. Бували, наприклад, такі випадки, що як везено кухви з спиртом, то люде, охочі до горілки, робили таке: збивали трошки обруч на кухві, під обручем проштрикували дірочку шилом чи швайкою і в ту дірочку тягли соломинкою з кухви спирт. Деякі, натягшися спирту, тут же падали і вмірали, а деякі занедужували. Так саме буває і від розведеного алкоголю, се б то від горілки. Тільки вже її далеко більше, ніж спирту, треба випити, щоб одразу вмерти. І люде не дуже часто оттруюються горілкою відразу на смерть, а здебільшого нап'ється й витверезиться, тоді знов пап'ється, і так не відразу на смерть, а потроху собі отруюється.

Алкоголь отруює і тіло, і мозок та нерви; тим п'яний, то б то отруєний алкоголем, стає немов божевільний, не тямить, що робить і руки та ноги погано його слухаються, стають як не свої. Спершу це бува тільки тоді, як чоловік п'яний; але в тих, що довго піячуть, уже і в тверезих голова завсігди запаморочена і руки та ноги трусються.

Думають, що як пити горілку потроху та ще перед їжею, то це не тільки не шкодливо, а дуже гарно на здоров'я. Навіть у кого живіт болить, то вмисне п'ють калганівку, перчиківку та ще всяку иншу настояну, щоб пособилося від хвороби. Але це може не пособити, а нашкодити. Помиляються ті хто думає, що не шкодливо, а навіть користно

пити горілку потроху. І я зараз скажу, через віщо.

Все, що ми їмо та п'емо, робить у нашому тілі щось добре або щось лихе. От, скажемо, добра свіжа їжа переробляється на кров і годує тіло, а несвіжа їжа та нечиста вода шкодить тілові, бо з неї занедужаєш. Подивимося, що робить у тілі алкоголь і яка з його тілові користь.

Вчені люде, роблючи всякі спроби, довідалися, що поживи тілові з алкоголю немає ніякої, бо він не переробляється на кров. Він тільки ходить з кров'ю по жилах, і як його багато випити, то отруює тіло швидко, а як трохи, то отруює потроху.

Як налити дуже міцного спирту на руку, то спершу на тому місці стане аж наче холодно; це того, що спирт дуже швидко висихає; потім рука стає червона і трохи горить. Це так буває, як налити спирту на цілу шкуру; а як наллєш на рану, то все одно що приску гарячого приложиш, так пече й болить. Коли мазнути спиртом у роті чи в носі, то й там дуже пече, бо там шкурочка тоненька. Така саме тоненька, або ще й тонча шкурочка у горлі, в горляниці, в шлункові та в кишках. Ото ж як випити міцного спирту, то він тую шкурочку попече і вона болітиме, бо зробиться запалення. Розведений алкоголь, се б то горілка, великого запалення не робить, але ж вона потроху робить шкоду нашому тілові. Зараз у горлі, а надто в шлункові горілка трохи попече тую тонесеньку шкурочку, вона почервоніє і набрякне. Правда, як що не пити більше, то за кільки часу шкурочка стане знов така, як і була; але як

що пити і далі, то шкурочка все дужче припікається і врешті вже стає завсігди червона й набрякла. Тоді вже сік шлунковий, що виходить з неї в їжу, стає не такий як треба, їжа не може так швидко, як треба, перероблятися і довго зостається в шлункові. Через це робиться одрижка і болить живіт, а тіло, не маючи собі вчасно поживи, знесилюється, кволішає. Та й та їжа, що врешті піде з шлунку в кишки, вже не буде тілові така користна, бо, вибувши довго в шлункові, вона стає несвіжа, перекисає, а все несвіже тілові дуже шкодить.

Що довше чоловік п'є горілку, то дужче псується въ його шлунок. Так саме псує горілка й кишки: вони стають хворі і не можуть так як треба випускати в кров сік із їжі. А як шлунок та кишки псуються, їжа не може як треба перероблятися і погано годує тіло, то воно кволішає, сили в йому менчає, чоловік починає нездужати: голова, живіт, спина болить, нудьга нападає. І врешти кволе знесилене тіло обсідають хвороби, часом дуже тяжкі.

У питущих людей часто болить з правого боку під ребрами. То печінка болить, бо їй горілка дуже вадить. Печінка від горілки більшає, береться смальцем і погано випускає з себе жовч у кишки. А їжа без жовчі, так як і без шлункового соку, не може як треба перероблятися. З самого того, що кишкам не стає жовчі, можно вмерти.

Серце від горілки береться смальцем і не може як треба розганяти кров по жилах. З цього робляться в тілі всякі хвороби. Врешті серце робиться зовсім нікчемне, не здў-

жає робити і стає. А як спинилося серце, то спинилося й життя.

Як у людини хворе серце, то з цього стаються всякі страшні хвороби, напр. водяна або параліч. Задишка в п'яниць часто буває, кашель. Та й усякі хвороби легше чіпляються до п'яниці, бо тіло в його знесилене, а п'яниця не дуже дивиться, щоб поберегтися застуди.

Голос у питущих людей стає хрипкий, бо горілка псує гол сники. Певне ніхто не чув, щоб у питущої людини був гарний чистий голос.

Навіть жилам од горілки щось таке робиться, що кров не може по їх як треба бігти, а застоюється, і через те у п'яниць ніс буває сизий, по обличчу підуть чиряки та червоні плями. Навіть шкура у п'яниць терпне.

Може хто скаже, що деякі люде і горілки не п'ють, а нездужають тяжко і на серце, і на шлунок, і на легені. Це правда. Але ж по лікарнях, де лежать хворі, їх роспитувано і тоді записувано, який хворий пив горілку, а який ні, і виходить, що далеко більша частина тих людей, що тяжко нездужають, або сами пили горілку, або їх батьки пили і, бувши сами хворі з горілки, породили кволих дітей. Кожен може застудитися і тяжко занедужати; але ж не застудившися або не підірвавшися на важкій роботі, чи важко піднявши, людина живе собі здорова, аби добру їжу їла та жила в сухій просторій хаті. А в питущого завсігди щось потроху болить, поки таки звалить із ніг, як що раніше не вмре він наглою смертю.

А єсть і такі хвороби, що нападають

тільки на тих, хто горілку п'є. От, скажемо, кістки в п'яниць стають мов трухляві і легше ламаються, ніж у непитущих. Горілка не дає спати спокійно; питущому часто погано спиться — сниться страшне, він кричить у вісні, жахається, схоплюється; йому здається, що хтось його давить, навіть кажуть, що то „домовик давить“, хоча ніякого домовика на світі немає, а то за його править горілка.

Я вже казала, що горілка отрує мозок. З цього в п'яниць робиться особлива п'яницька хвороба—біла гарячка зветься. Хворому вчувається і ввижається всяка погань: здається, що павуки, жаби, ящірки і всякий гад лізе на його. Хворий кричить, одбивається, ховається від їх, зриває з себе одежу, бо вже йому здається, що на неї поналазило всячини. Ввижаються чорти, що наче перед їм стрибають, висолоплюють язики, дражнять його. Бідолашний не знає, де від того всього подітися, біжить світ за очі, і буває, що опиниться десь у проваллі або в річці, а то заріжеться, або кого иншого заріже. Ця хвороба тільки в п'яниць буває, бо стається з того, що алкоголь отрує мозок.

Біла гарячка мучить хворого кільки день, а то й тижнів. З неї мало вмірають—здебільшого видужують. Але такого хворого не можно держати дома, а треба відвезти в лікарню. Бо дома хворий може великого лиха наробити і собі, й людям, а в лікарні його добре доглядатимуть, і там він швидче видужає.

А скількох людей мара або відьма водила! І нікому не було цього по ⁰ тверезу, а все як ішов із шинку або з хрестин, або з беседи. Я знаю дуже добре, що сільські люде

страх як вірять, що є відьми, що мара водить, і сміються з того, хто каже, що цього нема. А я вам скажу, люде добрі, так: не вірьте тому нічому про відьом та про мару: нічого того нема. То хворому, отруєному мозкові ввижається всяка нісенітниця. Киньте пити горілку, читайте розумні книжки, вчіться. освічуйтеся, і ви тоді сами побачите, що я кажу правду. А коли тепер не вірите ще мені про відьом та про мару, та про домовиків, то це через те, що науки ви не знаєте, а вірите тому, що вам діди й прадіди, такі ж темні, як і ви, казали, а ви, не знаючи правди, тому вірили. А як дознаєте про тую правду, що наука каже, то зробитесь освічені і тоді побачите, що я до діла кажу.

Я згадувала тут чимало таких хвороб, що стаються від горілки. Згадаю ще про одну дуже страшну й тяжку, а саме про божевільство. Алкоголь потроху отруює мозок, і врешті він стає зовсім хворий, і тоді людина божеволіє. А божевільство—це велике нещастя і самому хворому, і його сем'ї. Йому мука, а на його дивитися може ще гірша мука. Кожен мабуть скаже, що краще вже смерть, аніж божевільство. Правда, не всі божевільни занедужали з алкоголю; єсть такі, що це нещастя впало на їх і не через піяцтво; але ж дуже, дуже багато таких, що занедужали тільки через алкогольну отруту. Довгий час записувано, скільки в якому краї вживають люде алкоголю і скільки там божевільних. І виходить, що де вживають більше алкоголю, там і божевільних більше. От, скажемо, в Шотландії п'ють багато, і там на 563 чоловіки здорових людей припадає один божевіль-

ний; а в Еспанії п'ють мало, і там один божевільний припадає на 7181 здорову людину. Уже це одно доводить, що люде божеволіють через алкоголь.

З того, що було тут казано, виходить, що немає в людському тілі нічого такого, чого б не подужала алкогольна отрута. Вона вбиває, руйнує все, починаючи з мозку і кінчаючи шкурою на тілі. І це так буває не самим п'яницям гірким. Ні, алкоголь нікого не милує. Ні одна чарка горілки тілові не минеться: вона своє діло зробить. Тільки великому п'яниці алкоголь псує здоров'я здебільшого швидко і вкрай, одбірає і розум, і сумління, й сором; а тому, хто п'є потроху, він і здоров'я руйнує потроху. Еге, потроху, але певним шляхом веде до труни.

Не тільки в п'яниці, а і в того, хто потроху п'є, і шлунок, і серце, і печінка, і кишки, і мозок не бувають такі, як слід їм бути: алкоголь їх одміняє, і вони стають хворі. І лікарь, обглядівши хворого, зараз може вгадати, що той чоловік уживає алкоголь, хоч би ніколи його перед тим не бачив і нічого про його не чув.

Врешті не треба починати навіть потроху пити горілку, вино чи пиво ще й через те, що ніхто ж не стає п'яницею відразу, а кожен починає пити потроху, і кожен, хто п'є потроху, може непомітно собі самому стати п'яницею. А дітям крий Боже давати горілку! Я знаю, що на весіллях або у великі свята дітям дають пити горілку. Але ж це гріх великий, бо ця отрута дітям ще дужче шкодить, ніж дорослим.

Може хто питущий так скаже:

— Ну, добре, я вірю, що алкогольна отрута псує мені здоров'я, що я вмру через неї. Але кому до того діло? Мені подобається пити, то й питиму, і ніхто за мене не відбуватиме, а відбуду я сам своїм здоров'ям і життям.

А я скажу на це, що так думати не можно, бо дуже помиляється той, хто думає, що шкода від алкогольної отрути на йому самому окошиться. Тим то й страшна ця отрута, що за неї відбувають не самі ті, що нею отруюються.

Люде кажуть: „Яке коріння, таке її насіння", і здебільшого це буває правда. Діти часто скидаються на своїх батьків та матерів не самим обличчям, а і вдачею. Лаючи або хвалючи кого, люде кажуть: „Та в його й батько був такий" або: „у їх увесь рід такий". Одружуючи сина, чи дочку, добрі батько та мати дбають про те, щоб породичатися з гарним родом, а не з яким там злодійським чи п'яницьким, чи з хворим, бо не хочуть, щоб їх онуки вдалися в той рід. Ото ж і виходить, що люде самі помітили, що до чого прихильний батько чи мати, чи навіть дід, баба, до того часто прихильні бувають і діти і що в хворих батька-матері і діти не будуть здорові. Ото ж питущий батько чи мати мусять пам'ятати, що, п'ючи горілку, чи яке инше алкогольне питво, вони передають дітям у спадщину любов до алкоголю. І цю любов передають однаково і п'яниці, і ті, що п'ють потроху. Батько любив горілку, але пив її потроху, а син, що має від батька любов до горілки, п'є її вже не потроху, а по багато і стає п'яницею. І та прихильність до чарки— то спадщина від батька. Ще й так буває, що

син у питущого буде непитущий, бо змалечку бачивши, яке лихо було сем'ї від батькового чи материного піяцтва, він поборе свою любов до горілки і не п'є її; але дідова спадщина на онукові окошиться. Бо саме так, як обличчям онуки часом на діда скидаються, так і вдачею.

Значить виходить, що в питущих батьків і покоління буде питуще. Бути п'яницею— велике нещастя. І от це нещастя побиває людину за те, що його батько чи дід любив горілку. Чи по правді ж це?

Але на цьому ще не кінець лихові. Діти питущих батьків мають від їх у спадщину не саму любов до алкоголю. Я вже казала, що питущий чоловік ніколи не буває зовсім здоровий, бо алкогольна отрута, кому швидко, а кому потроху, вбиває тіло. У нездорових батьків і діти родяться нездорові. Ви придивіться добре, то й сами побачите, що в питущих батьків діти часто бувають золотушні, калікуваті. Бідні матері багато клопоту мають з тими бідолашними дітьми, покіль вони повиростають. Не одна мати, не стерпівши, каже:

— Хоч би вже його Бог забрав, щоб і саме не мучилось, і мене не мучило!

І воно часто так і стається, бо такі діти часто вмірають малими.

Це правда, що краще, як якого причинного, чи калікуватого, чи просто кволого Бог забере, бо не велике добро буде з його, як виросте. Калікуваті здебільшого стають старцями. Які трохи здоровіші, то одружуються, і діти їх часто такі ж нещасливі бувають, які і їх батьки та матері. Отак і гине поко-

ління за поколінням, і покутують діти за батьків своїх.

Ще й так буває, що живе, живе людина, а тоді й збожеволіє. І дивуються люде: що воно за знак? І не хворий чоловік був, і не п'яниця, а збожеволів. Мабуть це так од ворогів пороблено, або дання дано. Зараз догадаються і хто поробив, і за що поробив, і кленуть того ворога. А ворога не треба серед чужих шукати, бо здебільшого як ізгадати добре, то й виявиться, що в тії людини хтось у роду горілку любив, а тепер і доводиться відбувати за неї божевіллям тому, хто її може й не куштував. Нехай батьки та матері ніколи не забувають того, що ті чарки, які вони випивають то на те щоб краще їлося, то щоб веселіше з людьми гомонілося, що ті чарки може окошаться на їхніх дітях і доведуть їх до каліцтва, до божевільні а то й до острогу.

Може хто скаже, що коли б справді отрута алкогольна була така страшна, то досі вже всі люде були б хворі та божевільні. Так не забувайте ж того, що горілку не так уже давно стали пити, може ще й чотирі сотні років не поминуло, як її вигадано. Але на людях уже помітно, що й за цей час вона великої шкоди наробила. Старі люде кажуть, що в старовину хвороб менш було і люде були здоровіші. І це правда. Те саме і лікарі кажуть, бо вони записують усіх тих хворих, що лічать, і виходить, що де далі, то хворих та божевільних усе більшає. І в цьому дуже багато винен алкоголь, бо він єсть великий ворог здоров'ю людському.

Тепер же подумайте, люде добрі, до чого

воно йдеться? А ось до чого: як не покинемо алкоголю вживати, то наші нащадки доживуться до того, що зовсім нікчемні стануть: п'яниці, безсилі, калікуваті, божевільні. А щоб цього не було, то мусимо зректися алкоголю, мусимо почати нове життя, цілком тверезе. І тоді люде стануть здоровіші і краще їм житиметься на світі.

ІУ. Яку шкоду робить горілка нашій душі?

Досі я казала про те, яку шкоду робить горілка нашему тілові а тепер ще скажу, яку шкоду робить вона душі.

Ніхто не скаже, що гарна, чиста душа в душогуба, в палія, в злодія, в брехуна. Отже полічено, що більша частина острожників, отих же злодіїв, душогубів потрапили до острогу через горілку, бо вони або сами її пили, або їх батьки пили. Не дивуйтеся, що діти в питущих батьків стають острожниками. Раз те, що вони й сами здебільшого п'ють; а хоч які з їх і не п'ють, то пустили їх на світ такі батьки, що отруїли собі мозок алкоголем, пропили вже своє сумління. А народившися від такого батька та ще бачивши погані приклади від його, і діти стають поганими людьми. Чи може п'яниця жити чесним життям? Ні, не може. У п'яниці мозок отруєний, і він уже не може добре розбірати, що робить. Він знає одно: я хочу горілки і мушу її здобути. Коли на те, щоб її здобути, треба збрехати, він бреше; треба потягти що з дому,—він тягне, не думаючи про те, що він свої ж діти обкрадає; нема чого потягти дома—полізе в чужу комору, а на горілку

собі здобуде. З п'яних очей не страшно-ні вбити, ні підпалити. Иноді, напившись, накоїть лиха, а проспавшися, не дуже й пам'ятає, що наробив. А скільки горя зазнає сем'я від п'яниці, скільки лайки та бійки витерпить нещасна жінка та діти, скільки сліз виллють вони через горілку! А п'яниці байдуже, мов того нічого не бачить. Як би в його був мозок неотруєний, то міг би він краще розбірати, яке лихо він робить, або краще сказати, не робив би він тоді такого. Правда, буває в нас, що й непитущий чоловік поб'є жінку. Як спитаєш за що, то каже: „За діло,—вона того заробила". Нема за що хвалити й непитущого за бійку, бо бійка погане діло і не має чоловік права бити жінку. Б'ють чоловіки жінок, бо силу в руках мають; а це не по правді. Словом треба на добре направляти, а не кулаком.

Ото ж, кажу, на жаль ведеться ще в нас те, що й непитущий чоловік ударить жінку; але ж усяке скаже, що ніколи він не буде отак бити, отак знущатися з жінки, як п'яниця, бо в п'яниці немає жалю в серці. А вже запевне ніхто не знає чоловіка непитущого і не п'яницького роду, щоб він обкрадав кого-небудь, а найпаче свою сем'ю.

Терпить бідна жінка бійку та всяке знущання від чоловіка, терпить сором од людей, думає, що хоч із дітей радість їй буде, а тут і діти підростуть та й підуть батьковою стежкою, розминувшися з правдою та з добрим чесним життям.

А лаються п'яниці як!... А хиба ж лайка робить нашу душу чистою?

Доп'ється чоловік до того, що вже наче

ніякого поганого діла йому не страшно. Чи одурити, то й одурити, чи вкрасти, то й украсти. Зовсім наче сумління пропив. Отже ж ні, ще щось там у душі ворушиться, треба його придавити. А придавити чим? Горілкою, звісно. Ви ж ізгадайте, що і злодій, і палій, і душогуб, ідучи на своє страшне діло, неодмінно вип'є горілки „для смілости". І це правда, що як він вип'є, то зараз сміливіший стане, бо мозок запаморочиться, замовкне й та крихточка совісти, що ще зосталася в душі і нагадувала, що він іде на погане діло. За чарку горілки п'яниця все віддасть і продасть.

Гарного, чесного чоловіка шанують, поважають. А чи бачив хто коли небудь, щоб шановано п'яницю? Не то чужі люде, а свої рідні, свої діти не шанують, а зневажають його. Та й за що вони його шануватимуть? Що вони доброго від його бачуть? Вони бачуть тільки, що їх батько єсть людський глум і посміх, і сами перестають поважати його.

А який із його хазяїн? Про це нема що говорити, бо всі бачили і знають, як господарюють п'яниці, як добре вони вміють переводити батьківщину і те, що своєю працею придбали, як ще не зналися з чаркою.

Ви скажете, може, що я тут про великих п'яниць кажу, а їх не так уже багато, а що здебільшого люде п'ють потроху і не пропивають розуму та сумління, не занапащають своєї душі. А я знов скажу на це так: хто п'є потроху, той не може ручитися, що через місяць, через рік він не стане п'яницею. Хиба кожен не знає, не бачив, як статечний

поважний чоловік потроху-потроху та її доп'ється до того, що по під тинню валяється? Потім, коли батько п'є потроху, то часто буває, що діти його питимуть уже не потроху, бо в спадщину від батька їм перейде любов до алкоголю, не зовсім здорове тіло і отруєний мозок, і вони вже не матимуть сили вдержатися від піяцтва, станутъ нещасними п'яницями, а може й божевільними або острожниками.

Іще скажу, що її не сами п'яниці, а й ті, що потроху п'ють, часто й густо роблять через горілку негарні діла. Згадайте волосний суд. Адже суддями вибірають не останніх людей у селі, не п'яниць, що по під тинню валяються, а людей поважних. Чи по правді ж вони свій суд судять? А так судять: як хочеш висудити позов, то став суддям пів кварти, чи скільки там заведено, то й висудиш, хоч твій позов і неправдивий. І от судді, не п'яниці, а такі люде, що тільки потроху п'ють, за горілку роблять не по правді. Так саме роблять і старшини, і старости, і так це вже повелося, що за ділом у волость без горілки не ходи.

Люде не живуть поодинці, так, щоб тільки своє господарство знати та й годі. Люде живуть громадами, і єсть такі справи громадські, що всі люде гуртом їх мусять робити. Громадські справи, то справи всіх тих людей, що живуть у громаді, і люде мусять робити їх так, щоб з їх виходило добро усій громаді, а значить і кожній людині. А як же справді тії громадські справи робляться? От, скажемо, треба вибрати старшину. Люде знають, що як вибрати, скажемо, Петра, то він буде гар-

ним старшиною, а як вибрати Семена, то він дбатиме не про громадську користь, а про свою кишеню. Але Семенові дуже хочеться вилізти в старшини, і він становить громаді кільки відер горілки, а громада за тую горілку вибіра його, хоч і добре всі знають, що Семенове старшинування буде їй на шкоду, а Петрове було б на добро. Але Петро не поставив горілки, а Семен поставив, то вибіраймо Семена. Так саме глитаї всякі видурюють багато дечого в громади. За горілку громада, сховавши десь своє сумління, одбірає наділ у вбогого і віддає багатиреві. Багато, багато чого робиться в громаді не по правді, за горілку. А хиба ж у громаді все самі п'яниці? Ні, п'яниць там небагато, а більше все такі, що п'ють потроху.

Еге, погано тепер громадські справи робляться. Винна в цьому багато темнота людська та горілка. І коли не кинуть люде горілку пити, то далі ще гірше буде, бо з горілки люде стають поганіші не тільки тілом, а й душею: через горілку звикають робити не по правді і затуманений розум не може нічого до путтяобміркувати. І освічуватися, вчитися не можно через горілку, бо вчаться люде, гарні книжки читаючи, а в нас ніколи читати, в нас так повелося, що як є вільна годинка, то краще за чаркою, аніж за книжкою посидіти. Але ж не треба, щоб так було. Кращі, розумніші люде мусять і словом, і ділом навчати других людей, що так робити не треба, що треба визволитися від алкогольної отрути і не давати горілці панувати над людською душею.

V. Скільки витрачається на алкоголь?

Ото ж бачите, що немає людині з алкоголю ніякої користи. З його не станеш розумнішим, а тільки необачним, бо він задурює розум; не станеш веселішим, а тільки безсоромним, бо він приглушує, присипляє сором: він не додає сили, не гріє, не зміцняє здоров'я, а тільки псує. І ще він шкодить не самому тілові, а її душі, бо через його людина перестає жити по правді і робить усякі злі діла.

А скільки лиха та нещастя всякого алкоголь робить! Скільки господарств звелося і поважні люде, хазяїни, стали посміхом людським через його. Скільки сліз лилося і ллється через його! Того ніхто не лічив і не міряв, але кожен багато, багато бачив.

Так, людської муки та сліз не полічено, бо й не можна їх полічити. Але полічено дещо инше. Полічено, що більша частина злодіїв, паліїв, душогубів, шахраїв, божевільних, дурників, калікуватих, старців — стали такими через алкоголь. Ще полічено, скільки праці людської йде на те, щоб страшну алкогольну отруту здобувати. І виходить, що в Європі не менше як одна десята частина всього хліба йде у винниці та в броварні і там із його роблять горілку та пиво. Десятки тисячів десятин землі засажено виноградом, і з його роблять вино—теж алкоголь. Коло того хліба та винограду, по винницях та по броварнях, по шинках і всюди, де продають горілку, вино та пиво, працює не менше як десята частина всіх людей, що живуть у Європі. Ото ж і виходить, що кожен хлібороб віддає не менш як десятий сніп на алкоголь і не менш як один

чоловік із десятьох увесь вік працює на те, щоб алкоголь виробляти і продавати. А скільки ж іще треба працювати, заробляючи гроші на те, щоб купити горілки? Скільки часу, иноді дуже дорогого, згають п'яні, а господарство через те руйнується? І як би той хліб не переводити на отруту, то багато голодних мали б що їсти; і як би праця та гроші, що йдуть на алкоголь, зоставалися в своєму господарстві, то далеко краще, багачче і веселіще жили б люде, ніж тепер живуть. Поменшало б і горя, поменшало б і сліз.

От почитайте, скільки витрачають у нас люде на горілку. Цифри в цій таблиці показують, скільки карбованців витрачалося на горілку за рік.

	За рік 1905.	За рік 1906	За рік 1907.	За рік 1908
Волинь . .	11.276.903	13.511.053	12.689.503	11.444.747
Катериносл.	19.133.262	21.048.129	21.947.694	22.579.383
Київщина .	21.440.314	25.185.887	24.265 682	21.324.506
Поділля . .	14.289.831	17.543.491	17 958.948	15.494.030
Полтавщ. .	12.241.478	14.127.283	13.956.238	13.322 680
Харьківщ. .	14.943.938	16.574.074	16.648.490	16 590.112
Херсонщ. .	16.922.465	20.416.880	21.491.204	20.162.416
Кубань та Чорноморія.	14.353.400	16.343.838	16.557.135	17.608.365
Вся Россія .	607617.382	695.438.[illegible]33	706 527.638	708 767 814

За 1909-й рік на Волині випито горілки більш як на одинадцять з-половиною мілійонів рублів, а на Поділлю на п'ятнадцять мілійонів.

За 1910-й рік за 8 місяців (з 1 січня і до 1 вересня) випито по всій Россії 54.784.251 відро горілки на 466.762.514 рублів. За той же час, се б то, за ті самі місяці минулого року продано було горілки на 4 205.952 відер менче і витрачено було на горілку на 39 819 889 рублів менче ніж цього року. Хліб цього року краще вродив, то не надумалися люде на щось добре більший прибуток з урожаю повернути, та пропили його.

Це ж стільки витрачено на саму тільки ту горілку, що в 40 градусів. А ще ж п'ють і міцнішу горілку. Ще ж п'ють і вино й пиво. А тепер ще вигадали пити отой спирт дешевий, що продають його на те, щоб ним світити та гріти на йому що кому треба. Його на заводах навмисне отруюють, щоб люде не пили його, та люде на те не зважають: підливають у його міцного чаю або й просто води та й п'ють. Бували такі випадки, що, напившися того гардеману, як той спирт звуть подекуди, вмірали, не встаючи з місця. От, наприклад, у Києві жінка з чоловіком обоє разом померли, не встигли і всього допити, що собі наготували. А нездужають після його раз-у-раз і на похмілля це тяжче буває, ніж після горілки. І все ж п'ють.

Торік у Полтавщині хліб уродив, то зараз це й позначилося, тільки не на доброму чомусь, а на піяцтві, бо за чотирі перші місяці сього року випито горілки на 90 тисяч карбованців більш, ніж за ті ж чотирі місяці

торік. Не знайшли люде иншого вжитку більшому прибуткові, як тільки пропити його.

Нехай хто охочий полічить, скільки в його селі за м'ясниці витрачено грошей на горілку на самі весілля. Певне багато. А яку втіху люде за ті гроші мали? Повпивалися, наговорили такого, що потім, по-тверезу, і самім сором ізгадати, а деякі ще й посварилися, а то й побилися. А по весіллі голови боліли, люде на похмілля знемагали. Ще мали одно, таке, що може їм його зараз і не видко: дужче попсували горілкою собі тіло й душу.

Але ж, кажуть, не можна без горілки, так уже ведеться, і не нам батьківські звичаї ламати. І ото як доведеться сина женити, чи дочку віддавати, а ще надто вбогому, то зараз перша думка про те, де грошей на горілку взяти? І ото зараз хліб який є—попродасть, або веде бички продавати, або корову, часом останню. А потім самому хліба не стане, а бички і в своєму господарстві дуже здалися б, а діти без молока зостаються і може не на один рік, бо хто й зна, коли вже він на ту корову спроможеться. За те горілка на весіллі була, і чмелі в голові добре гули.

А в кого продати нема чого, то треба нáбор узяти. І бере нáбор, а тоді може кільки год за тії борги та за процент одробляти треба.

А нащо це все, коли дуже добре можно й без горілки весілля відбути? Та ще й краще без неї: і веселіше, і здоровіше. От, наприклад, у Полтавщині один чоловік сина женив, і син сказав батькові, що він хоче справити весілля без горілки. Батько не хотів, казав: „Як таки так! Ми в людей бували

й гуляли, а тепер людей до себе не покличемо. Це ж осудовище яке буде! Сором буде людям у вічі глянути!“ А син йому на те: „Хиба ж я кажу, щоб людей не кликати? Ні, ми людей покличемо і гоститимем їх, а тільки щоб не було ні горілки, ні вина, ні пива“. І таки по синовому сталося. Поприходили люде, їх стравою доброю та чаєм вітають, а горілки—а ні же! Гостям дуже дивно було на такому весіллі гуляти, незадоволені були і прозвали те весілля „чайне“, бо на йому замісць горілки чай пили. Одбувши весілля, чимало про його балакали і добалакалися до того, що почали казати:

— Ні, він таки добре вигадав, що „чайне“ весілля зробив. І сам не дуже втратився, і нам весело було, і голови не боліли на похмілля.

Отже бачите, зумів чоловік без горілки людей уконтентувати і посміхом людським не стався. Тепер у тому селі вже сміливіше иншим „чайне“ весілля справляти, бо вже там це діло почате. А хоч на це й невеликої смілив сти треба, та все не кожен зважиться старий звичай ламати. Правда, багато є гарних старих звичаїв і не слід їх ламати, а цей, горілчаний звичай, зламати слід. Та в йому вже дещо й зламане, тільки, на жаль, не на краще, а на гірше. От, сказати, чи видано в старовину, щоб дівчата пили? Казано, що „дівка, то квітка“, а тепер тії „дівки-квітки“ смокчуть на складці горілку нарівні з парубками, а другого дня похмелятись біжать. Такої гидоти в старовину не бувало. А хто в цьому винен? Не дівчата, ні! Батьки та матері винні, бо від їх діти і любов до горілки мають, і пити її навчаються.

Добрий приклад—велике діло. От нехай у кожному селі який розумний чоловік вижене з своєї хати горілку і почне відбувати хрестини, чи весілля, чи святки без горілки, то побачить, що й ще найдуться такі, що його слідом підуть. Такий чоловік добре діло своїй громаді зробить, і не раз його після смерти добрим словом люде згадають.

А як будемо ми так думати, що як батьки горілку купували, то й нам треба купувати, і як нас колись частували, то й ми мусимо частувати, хоч уже й знаємо тепер, що з цього частування тільки шкода і нам, і людям буде, то не буде в нас добра. Будемо кволішати, будемо убожчати та свої діти в старці пускати. Кажуть: хиба сама горілка здоров'я псує? Як не дуже є що їсти, то хоч і горілки не пий, а здоров'я погане буде. Так, це правда, що у великих недостатках живучи, здоровий не будеш. Але ж не забувайте того, що й великі недостатки часто бувають через горілку. Скажемо, отой батько, що продає корову і за ті гроші купує на весілля горілку, адже він сам відбірає своїм дітям здоров'я, бо зоставля їх без молока через горілку. Полічіть ті гроші, що витрачає село на горілку, і скажіть по правді, що як би ті гроші замісць горілки повернути на хазяйство, на одежу та на добру їжу, то невже не поменшало б убожество?

А то ще й так буває: у селі Будаївці (в Київщині) громада не схотіла дати 300 рублів на школу і школи не заведено. А „монополія" в тому селі що-року продає горілки на 12 тисяч карбованців! За ці гроші не одну школу, а 40 шкіл завести можна.

Лихо від горілки—тяжке лихо. Алкоголь—страшний ворог людям, усім людям: і питущим, і непитущим, і через те всі, в кого є хоч крихта розуму в голові, хоч искра жалю в серці, повинні з їм боротися, мусять перемогти його злу силу.

Але як боротися? Які до того є способи?

VI. Як люде борються з алкоголем.

Найсамперед кожен, хто думає, що з алкоголю немає людям користи, а єсть тільки шкода, мусить вигнати алкоголь із своєї хати і ніколи ні для якої оказії його не купувати. І де б тоїї чоловік ні був: чи в гостині, чи в громаді,—ніде не повинен він пити нічого алкогольного. І ще мусить він дбати, щоб його діти були непитущі, мусить росказувати людям, яка від алкоголю шкода і мусить прихиляти людей до того, щоб вони кидали пити. . Найдуться такі нерозумні, негарні люде, що сміятимуться, глузуватимуть з такого чоловіка. Але того боятися не треба. Сором, як глузують за негарне діло, а глузування за гарне діло не страшне. На його нема чого зважати, а треба своє діло робити. Краще самому бути та добре робити, ніж іти слідом за поганим гуртом.

Це так кожен по одинці може робити. Але ж давно сказано, що всяке діло краще робити гуртом. І це правда. І в цій справі гурт і товариська підмога дуже добре діло. Инший чоловік і радий був би покинути пити горілку і покине навіть, а там і не втерпить, і вип'є. А як таких людеій, що зважилися не пити, є цілий гурт, і вони один одному

пообіцялися не пити, то вже тоді легше втерпіти. Раз те, що сором перед товаришами слово ламати. А потім ще й така річ: у нас так уже позвикали, що як у свято, то й почастуватися треба. Чоловік і не хотів би пити, але в свято нудно самому, піде до людей, а там частуються. І отут не кожен викрепить. А як він має товаришів непитущих то піде до їх, і вони гуртом чи так посидять, погомонять, чи книжку почитають, а горілки в їх немає, то немає й спокуси.

Уже всюди люде побачили, яке лихо від алкоголю і взялися від його рятуватися. По той бік землі, в далекій північній Америці, є держава Північно-Американські Штати. Це десятків три с половиною окремих штатів, се б то маленьких держав, злучилися в одну велику державу; але закони кожен штат сам собі встановляє. Там справа почалася так: збереться гурток людей і подадуть один одному слово, що вони не питимуть нічого алкогольного. До тих гуртків де далі, то все більше людей прилучалося. І врешті їх стало так багато, що тепер уже сім штатів установили в себе такий закон, що ніхто в тих штатах не має права робити або продавати алкогольні питва. А в шістнадцятьох штатах встановлено, що в їх кожен город або село має право заборонити те саме в себе. І вже багато городів і сіл у тих штатах завели в себе той закон.

В Англії вже кільки милійонів людей не п'ють нічого алкогольного і мабуть швидко вже й там заведуть такий закон, як у тих шіснадцятьох американських штатах. І в багатьох державах заводються товариства з таких людей, що

постановлюють нічого не пити алкогольного і міцно цієї постанови додержують, і до їх пристає все більше людей. В Швеції тепер багато людей дуже дбають про те, щоб видано було закон проти піяцтва такий, щоб алкогольні питва продавано тільки в аптеках і тільки з лікарського наказу. Дуже агітують за цей закон кронпрінц, се б то майбутній король та його сестра.

Врешті в Россії ж є народ фінляндці Вони живуть далеко на півночі, аж за Петербургом У їх теж є такий закон, що кожна громада має право заборонити виробляти й продавати в своєму селі чи в городі алкогольні питва. І всі сільські громади заборонили в себе їх продавати, і мало не всі заборонили не тільки продавати а її робити. У тих громадах два мілійони людей, і от вони всі погодилися на тому, що алкоголь їм ворог і що треба з ним боротися. І вони борються і поборюють. Земля в Фінляндції негарна: все камінь та камінь. Треба багато попрацювати, щоб вона родила хліб. Та й тієї землі небагато. Але ж фінляндці добре живуть, бо працюють на себе, а не на алкогольну отруту, не збавляють собі тією отрутою здоров'я, не затуманюють собі розуму, а вільний час уживають на те, щоб освічуватися, щоб учитися. Там немає неписьменних. Там кожен уміє читати і може з доброї книжки навчитися, чого йому треба.

Не треба думати, що не варт починати з малого, от як, наприклад, самому кинути горілку пити або невеличкий гурток до себе приєднати. З малого велике зростає. От я роскажу вам, як робилося у Щвайцарії,—це

така невеличка держава єсть у Європі ж. Там уже здавна були такі товариства, що хто до того гурту пристав, той може пити алкогольні питва тільки потроху, щоб не впиватися. Але з цього мало доброго було, бо деякі не могли вдержатися на малому і робилися п'яницями; та й тим людям, що потроху пили, робив алкоголь велику шкоду. Тоді р. 1877 один їх пастор (піп), на прізвище Роша, бачивши, що з тих товариств пуття небагато, надумався зробити щось инше. Він зібрав багато людей і росказав про те, яка від алкоголю шкода навіть тому, хто його п'є потроху, і що треба так ізробити, щоб зовсім його не вживати. „Давайте,—каже,—зараз оце зеведемо таке товариство непитущих людей, що хто до його пристане, той обіцяється не пити нічого алкогольного. Спершу подамо слово не на ввесь вік, а на скільки там часу, хоч на рік: а там побачимо, як воно буде“.

Зараз він узяв і написав: „Даю слово, що від цього дня цілий рік не вживатиму нічого алкогольного. Хай Господь мені поможе цього додержати!“ І він перший підписав ту обіцянку. За ним зараз іще двоє підписалося. Трохи згодом ще дехто надумався; але все ж того дня небагато членів пристало до нового товариства—всього 27 душ.

Та на цьому справа не стала. Де далі, то людей до товариства приставало все більш. Через рік члени знов підписали обіцянку на скількисъ там часу, і так собі справа потроху посувалася.

Що ж із неї вийшло?

А ось що.

Через дев'ятнадцать років уже скрізь у Швайцарії були люде, що пристали до цього товариства. І навіть не в самій Швайцарії, а були вони і у Франції, і в Німещині, і в Австрії, і по инших державах. Усюди заводили ті люде свої гуртки невеличкі, і року 1894-го таких гуртків було вже 565, і в їх 21992 члени, а з тих членів 6188 було таких, що колись гіркими п'яницями були, а як пристали до товариства та покинули горілку пити, то знов людьми стали. І це не те що вони ще не певні, що може сьогодні чоловік до товариства пристав, а завтра знов п'яний валятиметься,—ні: деякі вже вибули членами більше як рік, деякі більше як п'ять років, деякі, то більше як десять.

Членами до товариства пристають і мущини, й жінки Дуже важко буває впевнити людей, що коли кидати горілку пити, так уже кидати зовсім, щоб уже ні трохи не пити. Особливо п'яниці просять, щоб хоч чарочку на день можна було пити, бо, каже, не видержу, вмру без горілки. Це правда, що п'яниці дуже важко себе перемогти, бо горілка так і тягне його до себе; але ж це тільки з початку, а далі все легше стає. І хто справді зважився покинути горілку і жити по новому, людським життям, той знайде силу себе перемогти.

В Швайцарії не одно це товариство, є ще й инші.

Яка ж користь вийшла з їх? А така, що кільки тисячів людей не отруюють себе алкоголем і не пускають на світ нікчемних, хирявих та калікуватих дітей, не зводять хазяйства, не роблять бешкету і в сем'ї, і в гро-

маді, не йдуть за для алкоголю на погані діла.

А потім іще така користь, що тепер у Швайцарії вдвоє менче людей стало сидіти по тюрмах. Це засвідчив найголовніший начальник у Швайцарії над судами та над поліцією, прийшовши на збори до членів одного товариства, і він сказав, що за це треба дякувать товариствам, бо зменшивши піяцтво, вони зменшили й злочинства.

Товариства заводять книгозбірні, і всі члени можуть там книжки та газети читати, або додому брати; просять учених людей, щоб приходили у свято, чи там коли можна зібратися, і росказували їм про всякі науки; заводять театри. І ще багато вигадують такого, щоб зійшовшися людям до гурту було гарно й весело і без горілки. І як прийде свято, то вже члени товариства не нудяться і не розважають себе горілкою, а мають иншу—розумну, користну й веселу розвагу.

В Англії, Швайцарії, Франції, Бельгії, Швеції заведено навіть дитячі товариства, здебільшого при школах. Діти—члени тих товариств—дають слово, що вони ніколи не питимуть нічого алкогольного. Членами таких товариств більш як два мілийони дітей.

У нас теж можна заводити товариства непитущих людей. Про це єсть і закон. Подекуди такі товариства вже й заводяться. Коли люде схочуть завести таке товариство, то треба зійтися, обміркувати справу, попрохати кого знаючого написати статут того товариства і прошеніє до губернатора, щоб його дозволено, підписатися і послати прошеніє і статут. Як прийде дозвіл, тоди товариство і може

робити все, про що в статуті написано. Ще можно громадою робити приговор, щоб у селі не продавано горілки.

VII. Про що в цій книзі казано.

Нагадаю ще раз коротко про все те, що тут у книзі казано.

Неправда, що з горілки чи з якого иншого алкогольного питва є чоловікові користь. Нема з його користи, а тільки шкода. Шкода ж з горілки така:

I. Алкоголь руйнує наше тіло, робить його хворим, негодящим до роботи. З його люде стають недужими й каліками.

II. Алкоголь убиває наш розум, робить чоловіка дурним, а з дурного чоловіка нема ніякого пуття ні йому самому, ні сем'і його, ні громаді.

III. Алкоголь убиває чоловікові душу, бо п'яний не розбірає- що погане, що гарне: і балакає по соромицькому, і лається, і б'ється, і вкрасти може, і собі смерть заподіяти, і иншій людині смерти завдати може.

IV. Алкоголь убиває наші діти, бо п'яниця батько або мати передають свою нахильність до піяцтва дітям, і діти стають п'яницями, а часом придуркуватими, божевільними, калікуватими, кволими.

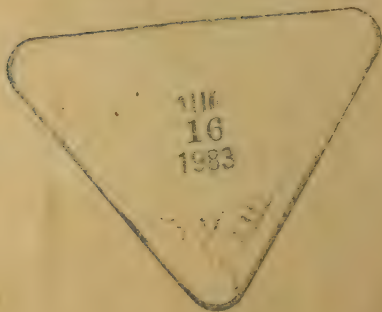
V. Через усі ці шкоди люде де далі стають менше годящими до роботи, до розумного діла й слова, до правдивого, чесного життя. Людська порода псується, гіршає. Стае більше дурних, нечесних людей.

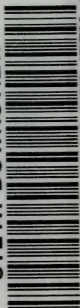
Ото ж слухайте ви всі, ті, що п'єте горілку чи ще яке алкогольне питво: схаме-

ніться і не вірьте тим нерозумним, що кажуть, мов би то не можна жити без горілки! Неправда це! Так кажуть вороги ваші. Без горілки можна і треба жити! Киньте її пити, коли хочете бути людьми роботящими, розумними, чесними, добрими і щасливими! А не кинете—занапастите і себе, і сем'ю свою, і діти свої.

Доки люде будуть пити алкогольні питва, доти не заведуть у себе гарного ладу, доти не буде їм щастя, а тільки буде з життя тяжке горювання. Хочеш собі і дітям своїм, і громаді, і всім людям лиха та муки—пий горілку! Хочеш собі і дітямъ своїм, і громаді, і всім людям кращого життя—кинь її пити і всякого одвертай од страшного ворога людського, од алкоголю!

Кінець.

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 11 01 03 16 018 2